

2019 İnsanlığa Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Taslak Maddeler*

2019 Draft articles on Prevention and Punishment of Crimes Against Humanity

Nergiz Emir** , Figen Tabanlı***

Taslak Maddeler

İnsanlığa Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması

Tarih boyunca milyonlarca çocuk, kadın ve erkeğin insanlığın vicdanını derinden sarsan suçların kurbanı olduğunun *akılda tutarak*,

İnsanlığa karşı işlenen suçların dünya barışını, güvenliğini ve esenliğini tehdit ettiğini *kabul ederek*,

Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan uluslararası hukuk ilkelerini *hatırlayarak*,

İnsanlığa karşı suçların yasaklanmasının, uluslararası hukukun emredici bir normu (*ius cogens*) olduğunu ayrıca *hatırlayarak*,

Uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren en ağır suçlar arasında yer alan insanlığa karşı suçların, uluslararası hukuka uygun olarak önlenmesi gerektiğini *teyit ederek*,

Bu suçların faillerinin cezasız kalmasına son vermeye ve böylelikle bu suçların önlenmesine katkıda bulunmaya *kararlı olarak*,

* 2019 İnsanlığa Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Taslak Maddeler, Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından 2019 yılında, yetmiş birinci oturumda kabul edilmiş ve bu oturumun çalışmalarını kapsayan Komisyon raporunun bir parçası olarak Genel Kurul'a sunulmuştur (A / 74/10). International Law Commission, Draft articles on Prevention and Punishment of Crimes Against Humanity, 2019, Yearbook of the International Law Commission, 2019, Vol. II, Part Two, <https://legal.un.org/ilc/sessions/71/>.

** Sorumlu Yazar: Nergiz Emir (Dr. Öğr. Üyesi), Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye. E-posta: nergizdemir@anadolu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3307-3885

*** Figen Tabanlı (Öğr. Gör. Dr.), Anadolu Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksekokulu, Adalet Programı, Eskişehir, Türkiye. E-posta: figentabanlı@anadolu.edu.tr ORCID: 0000-0002-9290-0350

Atf: Emir N, Tabanlı F, "2019 İnsanlığa Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Taslak Maddeler" (2021) 41(2) PPII 1001. <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.2.890345>

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 7. maddesinde yer alan insanlığa karşı suç tanımını *dikkate alarak*,

İnsanlığa karşı suçlarla ilgili cezai yargı yetkisini kullanmanın her devletin görevi olduğunu *anımsayarak*,

Mağdur, tanık ve diğerlerinin insanlığa karşı suçlarla ilgili haklarının yanı sıra sanıkların adil muamele görme hakkını *dikkate alarak*,

İnsanlığa karşı suçların cezasız kalmaması gerektiğinden, bu tür suçların etkili bir şekilde kovuşturulmasının, ulusal düzeyde tedbirler alınarak ve iade ve karşılıklı adli yardım da dâhil olmak üzere uluslararası iş birliğinin arttırılarak sağlanması gerektiğini de *dikkate alarak*,

...

Madde 1

Kapsam

Bu taslak maddeler insanlığa karşı suçların önlenmesi ve cezalandırılmasına uygulanır.

Madde 2

İnsanlığa karşı suçların tanımı

1. İşbu taslak maddelerin amacı doğrultusunda, “insanlığa karşı suç”, herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak, saldırı kastıyla işlenen aşağıdaki eylemleri kapsamaktadır:
  - (a) öldürme;
  - (b) toplu yok etme;
  - (c) köleleştirme;
  - (d) nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;
  - (e) uluslararası hukukun temel kurallarına aykırı olarak hapis veya başka bir şekilde fiziksel özgürlükten ciddi olarak yoksun bırakma;
  - (f) işkence;
  - (g) ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıktaki diğer cinsel şiddet türleri;

- (h) bu paragrafta atıfta bulunulan herhangi bir eylemle bağlantılı olarak uluslararası hukukta evrensel olarak kabul edilemez olarak benimsenen, siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya uluslararası hukukta evrensel olarak kabul edilemez olarak benimsenen diğer gerekçelerle, belirlenebilir herhangi bir gruba veya topluluğa karşı zulmetme;
- (i) kişilerin zorla kaybedilmesi;
- (j) ırk ayrımcılığı (apartheid);
- (k) kasıtlı olarak vücuda veya ruhsal ya da fiziksel sağlığa ciddi zarara neden olan veya büyük acı veren benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler.
2. 1. paragrafın amaçları doğrultusunda:
- (a) “herhangi bir sivil topluluğa yönelik saldırı”, bu tür bir saldırıyı gerçekleştirmeye yönelik bir devletin veya örgütsel politikanın bir parçası olarak veya bu politikayı destekler şekilde, herhangi bir sivil topluluğa karşı 1. paragrafta atıfta bulunulan eylemlerin birden fazla kez gerçekleştirilmesini içeren davranış biçimi demektir;
- (b) “toplu yok etme”, bir topluluğun bir kısmının yok olmasına neden olacak şekilde, diğerlerinin yanı sıra gıda ve ilaca erişimden mahrum bırakma gibi, yaşam koşullarının kasıtlı olarak kötüleştirilmesini içerir;
- (c) “köleleştirme”, bir kişi üzerinde mülkiyet hakkına ilişkin bütün yetkilerin veya herhangi birisinin kullanılması anlamına gelir ve bu tür yetkilerin insan ticareti yapılması sürecinde kullanılmasını da içerir;
- (d) “nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli”, uluslararası hukukun izin verdiği gerekçeler olmaksızın, bir yerde hukuka uygun olarak bulunan ilgili kişilerin buradan, sürülme veya diğer zorlayıcı eylemlerle zorla yerlerinden edilmeleri anlamına gelir;
- (e) “işkence”, yalnızca hukuksal yaptırımların doğasında var olan ve buna bağlı olarak ortaya çıkan acı veya ıstırap hariç olmak üzere, sanığın kontrolü altındaki veya gözetimindeki bir kişiye fiziksel veya zihinsel olarak kasıtlı bir şekilde, şiddetli acı veya ıstırap verilmesi anlamına gelir;
- (f) “zorla hamile bırakma”, herhangi bir topluluğun etnik yapısını değiştirmek veya uluslararası hukukun başka ağır ihlallerini gerçekleştirmek amacıyla, bir kadının isteği dışında zorla hamile bırakılmış bir kadının hukuka aykırı şekilde tecrit edilmesi anlamına gelir. Bu tanım, hiçbir şekilde hamilelikle ilgili ulusal kanunları etkileyecek şekilde yorumlanmayacaktır;

- (g) “zulmetme”, bir grubun veya topluluğun kimliği nedeniyle uluslararası hukuka aykırı olarak temel haklardan kasıtlı ve ağır şekilde yoksun bırakılması anlamına gelir;
- (h) “ırk ayrımcılığı”, bir ırki grubun diğer ırksal grup veya gruplar üzerinde kurumsal bir sistematik hakimiyet ve baskı rejimi bağlamında işlenen ve bu rejimi sürdürme niyetiyle işlenen 1. paragrafta belirtilenlere benzer nitelikteki insanlık dışı eylemler anlamına gelir;
- (i) “kişilerin zorla kaybedilmesi”, bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından veya bunların yetkisi, desteği veya bilgisi dahilinde kişilerin göz altına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasının ardından bu kişileri hukukun korumasından uzun bir süre uzak tutmak amacıyla bu kişileri özgürlükten yoksun bırakıldıklarını kabul etmeyi reddetmek veya akıbetleri veya nerede oldukları hakkında bilgi vermemek anlamına gelir.
3. Bu taslak madde, herhangi bir uluslararası belgede, uluslararası teamül hukukunda veya ulusal hukukta öngörülen daha geniş tanımlara halel getirmez.

Madde 3

Genel yükümlülükler

1. Her devlet insanlığa karşı suç teşkil eden eylemlerde bulunmamakla yükümlüdür.
2. Her devlet, silahlı çatışma esnasında işlenmiş olsun ya da olmasın, uluslararası hukuka göre suç teşkil eden insanlığa karşı suçları önlemeyi ve cezalandırmayı taahhüt eder.
3. Silahlı çatışma, iç siyasi istikrarsızlık veya diğer olağanüstü haller gibi istisnai durumların hiçbiri insanlığa karşı suçlara bir mazeret olarak ileri sürülemez.

Madde 4

Önleme yükümlülüğü

Her devlet, insanlığa karşı suçları, uluslararası hukuka uygun olarak, şu yollarla önlemeyi taahhüt eder:

- (a) yetkisi altındaki herhangi bir bölgede etkili yasal, idari, adli veya diğer uygun önleyici tedbirler; ve
- (b) diğer devletlerle, ilgili hükümetler-arası örgütlerle ve mümkün olduğunca diğer örgütlerle iş birliği.

Madde 5

Geri göndermeme

1. Hiçbir devlet, insanlığa karşı bir suçta maruz kalma tehlikesi altında olabileceğine inanmak için esaslı gerekçelerin bulunduğu bir kişiyi başka bir devlete sınır dışı edemez, geri gönderemez, teslim edemez veya iade edemez.
2. Yetkili makamlar, bu tür gerekçelerin bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla, uygun düştüğü hallerde, ilgili devletteki sürekli nitelikteki ağır, aleni veya kitlesel insan hakları ihlallerini veya uluslararası insancıl hukukun ciddi ihlalleri dâhil tüm ilgili hususları dikkate almalıdır.

Madde 6

Ulusal hukuka göre cezalandırma

1. Her devlet, insanlığa karşı suçların kendi ceza hukuku kapsamında suç teşkil etmesini sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır.
2. Her devlet, aşağıdaki fiillerin kendi ceza hukuku kapsamında suç olmasını sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır:
  - (a) insanlığa karşı bir suç işlemek;
  - (b) böyle bir suç işlemeye teşebbüs etmek; ve
  - (c) böyle bir suçu işleme veya işleme teşebbüsü emrini vermek, teşvik etmek, yardım etmek veya başka şekilde yataklık yapmak veya katkıda bulunmak.
3. Her devlet ayrıca, komutanların ve diğer amirlerin, astlarının bu tür suçları işlemek üzere olduklarını veya işlediklerini biliyor veya bilmek için nedenleri varsa ve bu suçların işlenmesini önlemek için ya da bu suçlar işlendikten sonra sorumlu kişileri cezalandırmak için yetkileri dahilindeki tüm gerekli ve makul önlemleri almamışlarsa, astları tarafından işlenen insanlığa karşı suçlardan cezai olarak sorumlu olmalarını sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır.
4. Her devlet, bu taslak maddede atıfta bulunulan bir suçun kendi ceza hukukunda, askeri veya sivil fark etmeksizin, bir hükümet veya bir amirin emri uyarınca işlenmiş olmasının, bir astın cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmak için bir gerekçe olarak gösterilmesini engellemek amacıyla gerekli önlemleri alacaktır.
5. Her devlet, bu taslak maddede atıfta bulunulan bir suçun kendi ceza hukukunda, resmi bir makamda bulunan bir devlet görevlisi tarafından işlenmiş olmasının cezai sorumluluğu ortadan kaldıran bir gerekçe olarak gösterilmesini engellemek amacıyla gerekli önlemleri alacaktır.

6. Her devlet, kendi ceza hukukunda, bu taslak maddede belirtilen suçların herhangi bir zamanaşımı süresine tabi olmaması için gerekli önlemleri alacaktır.
7. Her devlet, kendi ceza hukukunda, bu taslak maddede belirtilen suçların ağır niteliklerini dikkate alan uygun cezalarla cezalandırılmasını sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır.
8. Her devlet, ulusal hukuk hükümlerine bağlı olarak, uygun hallerde, bu taslak maddede belirtilen suçlar için tüzel kişilerin sorumluluğunu tesis eden gerekli önlemleri alacaktır. Tüzel kişilerin bu tür sorumluluğu devletin iç hukuk hükümlerine bağlı olarak, cezai, hukuki veya idari olabilir.

Madde 7

Ulusal yargı yetkisinin tesisi

1. Her devlet, aşağıdaki durumlarda, işbu taslak maddelerde kapsanan suçlar üzerindeki yargı yetkisini tesis etmek için gerekli önlemleri alacaktır:
  - (a) suç, kendi yargı yetkisi altındaki herhangi bir bölgede veya bu devlette kayıtlı bir gemi veya hava taşıtında işlendiğinde;
  - (b) suç isnat edilen kişi bu devletin vatandaşı olması veya bu devlet uygun gördüğü takdirde, devletin topraklarında mutad olarak ikamet eden vatansız bir kişi olması halinde;
  - (c) devletin yargı yetkisinin tesisini uygun görmesi halinde, mağdurun vatandaşı olduğu devlet.
2. Her devlet, suç isnat edilen kişinin kendi yargı yetkisi altındaki yerlerde bulunduğu ve bu taslak maddeler uyarınca kişinin iadesinin veya tesliminin yapılamadığı hallerde, bu taslak maddeler tarafından kapsanan suçlar üzerindeki yargı yetkisini tesis etmek için gerekli tedbirleri alacaktır.
3. İşbu taslak maddeler, bir devletin ulusal hukukuna göre tesis ettiği herhangi bir cezai yargı yetkisinin kullanımına engel olmaz.

Madde 8

Soruşturma

Her devlet, yargı yetkisi altındaki herhangi bir yerde insanlığa karşı suç teşkil eden fiillerin işlendiğine veya işlenmekte olduğuna inanmak için makul gerekçeler olduğunda, yetkili makamlarının derhal, kapsamlı ve tarafsız bir soruşturma yürütmesini sağlayacaktır.

Madde 9

Suç isnat edilen bir kişi mevcut olduğunda alınacak ön tedbirler

1. Bu taslak maddeler tarafından kapsanan bir suçu işlediği iddia edilen bir kişinin kendi yetkisine tabi bir yerde bulunduğu her devlet, mevcut bilgilerin incelenmesinden sonra, koşulların öyle gerektirdiği kanısına varması üzerine, bu kişiyi ya gözaltına alacak ya da hazır bulunmasını sağlamak için diğer yasal önlemleri alacaktır. Gözaltı ya da diğer yasal tedbirler, bu devletin hukukunda öngörüldüğü şekilde olacak, ancak bunlar herhangi bir ceza, iade ya da teslim işleminin başlatılabilmesi için gerekli olan süre boyunca devam ettirilmelidir.
2. Bu devlet derhal olaylara ilişkin bir ön soruşturma yapacaktır.
3. Bir devlet bu taslak madde uyarınca bir kişiyi gözaltına aldığı anda, 7. taslak maddenin 1. fıkrasında atıfta bulunulan devletleri, bu kişinin gözaltında olması ve tutuklanmasını gerektiren koşullar hakkında derhal bildirecektir. Bu taslak maddenin 2. paragrafında öngörülen ön soruşturmayı yapan devlet, bulgularını uygun bir şekilde söz konusu devletlere derhal bildirecek ve yargı yetkisini kullanma niyetinde olup olmadığını belirtecektir.

Madde 10

İade et ya da yargıla (*Aut dedere aut judicare*)

Suç isnat edilen kişinin kendi yargı yetkisi altındaki bir yerde bulunduğu devlet, bu kişiyi başka bir devlete veya yetkili uluslararası ceza mahkemesine iade etmez veya teslim etmezse, davayı kovuşturma amacıyla yetkili makamlarına sunar. Bu makamlar, o devletin kanunlarına göre ağır nitelikteki diğer herhangi bir suç durumunda olduğu gibi aynı şekilde karar alacaktır.

Madde 11

Suç isnat edilen kişiye adil muamele

1. İşbu taslak maddeler kapsamındaki bir suçla bağlantılı olarak aleyhine tedbirler alınan herhangi bir kişiye yargılamanın tüm aşamalarında, adil yargılanma ve insan hakları hukuku ve insancıl hukuk dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası hukuk kapsamındaki haklarının tam olarak korunmasını içerecek şekilde adil muamele garanti edilecektir.
2. Vatandaşı olmadığı bir devlette hapisanede, gözaltında veya tutuklu bulunan herhangi bir kişi aşağıdaki haklara sahip olacaktır:

- (a) bu kişinin vatandaşı olduğu veya başka bir şekilde bu kişinin haklarını koruma hakkına sahip devletin veya devletlerin en yakın uygun temsilcisi ile veya bu kişi vatansız ise, bu kişinin talebi doğrultusunda o kişinin haklarını korumaya istekli olan devletin temsilcisi ile gecikmeksizin haberleşme;
  - (b) bu devletin veya devletlerin temsilcisi tarafından ziyaret edilme; ve
  - (c) bu fıkra kapsamındaki hakları konusunda gecikmeksizin bilgilendirilme.
3. 2. fıkrada atıfta bulunulan haklar, söz konusu yasa ve yönetmeliklerin, 2. fıkrada tanınan hakların amacını tam olarak sağlamaları şartıyla, kişinin yargı yetkisi altında bulunduğu devletin yasa ve yönetmeliklerine uygun olarak kullanılacaktır.

Madde 12

Mağdurlar, tanıklar ve diğerleri

1. Her devlet, aşağıdakileri sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır:
  - (a) insanlığa karşı suç teşkil eden eylemlerin işlendiğini veya işlenmekte olduğunu iddia eden herhangi bir kişi, yetkili makamlara şikâyette bulunma hakkına sahiptir; ve
  - (b) şikâyetçiler, mağdurlar, tanıklar ve bunların yakınları ve temsilcileri ile bu taslak maddeler kapsamında herhangi bir soruşturma, kovuşturma, suçluların iadesi veya diğer işlemlere katılan kişiler, bu şikâyet, bilgi, tanıklık veya verilen diğer kanıtların sonucu olarak uğrayabileceği kötü muameleye veya herhangi bir tehdide karşı korunacaktır. Koruyucu tedbirler, suç isnat edilen kişinin bu taslak maddelerin 11. maddesinde belirtilen haklarına halel getirmez.
2. Her devlet, ulusal hukukuna uygun olarak, insanlığa karşı suç mağdurlarının görüş ve endişelerinin, suç isnat edilen kişiler aleyhindeki ceza yargılamasının uygun aşamalarında, bu taslak maddelerin 11. maddesinde belirtilen haklara halel getirmeyecek şekilde sunulmasını ve değerlendirilmesini sağlayacaktır.
3. Her devlet kendi hukuk sisteminde, uluslararası hukuka göre devlete atfedilebilir eylemlerle işlenmiş veya yargı yetkisi altında bulunan herhangi bir yerde işlenmiş bir insanlığa karşı suç mağdurlarının bireysel veya toplu olarak, şu sayılan veya daha başka biçimlerden uygun olan bir ya da daha fazlasını içerecek şekilde maddi ve manevi zararların tazminini elde etme hakkına sahip olmalarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacaktır: eski hale getirme; tazminat; tatmin; rehabilitasyon; durma ve tekrar etmeme garantileri verilmesi.

Madde 13

Suçluların iadesi

1. Bu taslak madde, talepte bulunan bir devlet, talepte bulunulan bir devletin yargı yetkisi altındaki topraklarda bulunan bir kişinin iadesini talep ettiğinde işbu taslak maddelerin kapsamına giren suçlara uygulanacaktır.
2. İşbu taslak maddelerin kapsadığı suçların her biri, devletler arasındaki herhangi bir suçluların iadesi andlaşmasına iade edilebilir bir suç olarak dâhil edilmiş sayılacaktır. Devletler, aralarında yapacakları her suçluların iadesi andlaşmasına bu tür suçları iade edilebilir suçlar olarak dâhil etmeyi taahhüt ederler.
3. Devletler arasında suçluların iadesi amacı bakımından, işbu taslak maddelerde yer alan bir suç, siyasi bir suç veya siyasi bir suçla bağlantılı bir suç ya da siyasi nedenlerden kaynaklan bir suç olarak değerlendirilmeyecektir. Dolayısıyla bu tür bir suçta dayalı iade talebi, sadece bu gerekçelerle reddedilemez.
4. Suçluların iadesini bir andlaşmanın varlığına bağlı kılan bir devlet, aralarından suçluların iadesi andlaşması bulunmayan başka bir devletten iade talebi alırsa, bu taslak maddelerde yer alan herhangi bir suç bakımından işbu taslak maddeleri iade için yasal dayanak olarak kabul edebilir.
5. Suçluların iadesini bir andlaşmanın varlığına bağlı kılan bir devlet, işbu taslak maddelerin kapsadığı herhangi bir suç için:
  - (a) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ni diğer devletlerle suçluların iadesine ilişkin iş birliğinin hukuki dayanağı olarak bu taslak maddeleri kullanıp kullanmadığını haberdar edecek; ve
  - (b) suçluların iadesi konusunda iş birliğinin hukuki dayanağı olarak bu taslak maddeleri kullanmazsa, işbu taslak maddeyi uygulamak için diğer devletlerle, uygun olan hallerde, suçluların iadesine ilişkin andlaşmalar yapmaya çalışacaktır.
6. Suçluların iadesini bir andlaşmanın varlığı şartına bağlamayan devletler, işbu taslak maddelerde yer alan suçları kendi aralarında iade edilebilir suçlar olarak kabul edecektir.
7. Suçluların iadesi, iade talebinde bulunulan devletin iadeyi reddedebileceği durumlar da dâhil olmak üzere, geçerli iade andlaşmalarında ve iade talebinde bulunulan devletin ulusal hukuku tarafından belirtilen koşullara tabi olacaktır.
8. Talepte bulunan ve talepte bulunulan devletler, kendi ulusal hukuklarına bağlı olarak, iade prosedürlerini hızlandırmak ve bunlarla ilgili kanıta dayanan gereklilikleri kolaylaştırmak için gayret edeceklerdir.

9. Gereken hallerde, işbu taslak maddeler kapsamındaki suçlar, devletler arasındaki iadenin amaçları bakımından, sadece meydana geldikleri yerde değil aynı zamanda taslak 7. maddenin 1. fıkrası uyarınca yargı yetkisine sahip devletlerin topraklarında işlenmiş gibi muamele görecektir.
10. Bir cezanın infazı amacıyla istenen iade, iadesi istenen kişinin talep edilen devletin vatandaşı olması nedeniyle reddedilirse; talepte bulunulan devlet, ulusal hukuku izin veriyorsa ve ulusal hukukunun gerekliliklerine uygun şekilde, talep eden devletin başvurusu üzerine bu devletin ulusal hukukuna göre verilen cezanın ya da geri kalanının uygulanmasını dikkate alacaktır.
11. İşbu taslak maddelerdeki hiçbir şey, talepte bulunulan devletin bu talebin, bir kişinin cinsiyeti, dini, ırkı, etnik kökeni, kültürü, belirli bir sosyal gruba aidiyeti, siyasi görüşleri ya da uluslararası hukukta yasak olduğu evrensel olarak kabul edilmiş diğer gerekçelerden dolayı cezalandırılması ya da kovuşturulması amacıyla yapmış olduğuna inanmak için esaslı gerekçeleri varsa veya talebe uyulması bu nedenlerden herhangi biri nedeniyle kişinin konumuna zarar verebilecekse, iade etme yükümlülüğü doğduğu şeklinde yorumlanmayacaktır.
12. Talepte bulunulan devlet, iddia edilen suçun yargı yetkisi altındaki topraklarda meydana geldiği devletin talebini özenli bir şekilde dikkate alacaktır.
13. Talepte bulunulan devlet, iade talebini reddetmeden önce, talepte bulunan devletin kendisine görüşlerini sunması ve iddiasıyla ilgili bilgileri sağlaması için yeterli fırsatı vermek amacıyla bu devletle uygun şekilde danışmada bulunacaktır.

Madde 14

Karşılıklı adli yardım

1. Devletler, bu taslak madde uyarınca; birbirlerine işbu taslak maddelerde yer alan suçlara ilişkin olarak soruşturma, kovuşturma ve adli işlemler bakımından en geniş ölçüde karşılıklı adli yardım sağlayacaktır.
2. Bir hukuk kişinin işbu taslağın 6. maddesinin 8. fıkrası uyarınca, talepte bulunan devlette sorumlu tutulabileceği suçlara ilişkin olarak, soruşturmalar, kovuşturmalar, yargısal ve diğer işlemler bakımından, talepte bulunulan devletin ilgili kanunları, andlaşmaları, anlaşmaları ve düzenlemeleri çerçevesinde mümkün olan en geniş kapsamda karşılıklı adli yardım sağlanacaktır.
3. Bu taslak madde uyarınca sağlanacak karşılıklı adli yardım, aşağıdaki amaçlardan herhangi biri için talep edilebilir:

- (a) suçlu olduğu iddia edilen kişileri ve uygun olduğu takdirde mağdurları, tanıkları ve diğerlerini belirlemek ve bulmak;
  - (b) video konferans dahil olmak üzere kişilerden ifade almak ve delil toplamak;
  - (c) adli belgelerin tebliğ edilmesi;
  - (d) aramaları ve el koymaları yürütmek;
  - (e) adli delil elde etmek dâhil olmak üzere eşyaları ve yerleri incelemek;
  - (f) bilgi, delil teşkil eden ögeler ve uzman değerlendirmeleri sağlamak;
  - (g) ilgili belge ve kayıtların asıllarını veya onaylı kopyalarını sağlamak;
  - (h) delil elde etmek veya başka amaçlar için suç gelirlerini, malları, araçları ve diğer şeyleri belirlemek, izini sürmek ve dondurmak;
  - (i) kişilerin talepte bulunan devlette gönüllü olarak hazır bulunmasını kolaylaştırmak; ya da
  - (j) talepte bulunulan devletin ulusal hukukuna aykırı olmayan diğer her türlü yardım.
4. Devletler bu taslak madde uyarınca karşılıklı adli yardım sunmayı bankacılık sırrı gerekçesiyle geri çevirmeyecektir.
  5. Devletler, gerekli olduğu takdirde, bu taslak maddenin hükümlerinin amaçlarına hizmet edecek, pratik etki sağlayacak veya geliştirecek iki veya çok taraflı anlaşmalar veya düzenlemeler yapma olasılığını dikkate alacaktır.
  6. Bir devletin yetkili makamları, ulusal hukukuna aykırı olmadıkça, insanlığa karşı suçlarla ilgili bilgileri, bu tür bilgilerin diğer devletteki yetkililerin soruşturma, kovuşturma ve adli işlemleri başlatması veya başarıyla sonuçlandırmasına yardımcı olacağına inanıyor ya da diğer devlet tarafından bu taslak maddelerdeki hükümler uyarınca hazırlanan bir taleple sonuçlanacağına inanıyorsa, önceden bir talep aranmaksızın, başka bir devletteki yetkili makama iletebilir.
  7. Bu taslak maddenin hükümleri, söz konusu devletler arasındaki karşılıklı adli yardımı tamamen ya da kısmen düzenleyen veya düzenleyecek olan iki ya da çok taraflı diğer bir andlaşmadaki yükümlülükleri etkilemeyecektir.
  8. İşbu taslak maddelerin taslak eki, şayet devletler bir karşılıklı adli yardım andlaşması ile bağlı değilse; bu taslak maddeye göre yapılan taleplere uygulanacaktır. Devletler böyle bir andlaşma ile bağlıysa, devletler onun yerine bu taslak ekin hükümlerini uygulamaya karar vermedikçe, o andlaşmanın ilgili

hükümleri uygulanacaktır. Devletler iş birliğini kolaylaştırıcaksa taslak eki uygulamaya teşvik edilir.

9. Devletler, Birleşmiş Milletler veya diğer uluslararası örgütler tarafından kurulmuş ve insanlığa karşı suçlarla ilgili delil toplama yetkisine sahip uluslararası mekanizmalarla, uygun görünen hallerde, anlaşmalar ve düzenlemeler yapmayı değerlendirecektir.

Madde 15

Uyuşmazlıkların çözümü

1. Devletler, işbu taslak maddelerin yorumlanması ya da uygulanmasına ilişkin uyuşmazlıkları müzakereler yoluyla çözmek için gayret edeceklerdir.
2. İki ya da daha fazla devlet arasında, işbu taslak maddelerin uygulanması ya da yorumlanmasına ilişkin müzakereler yoluyla çözülemeyen herhangi bir uyuşmazlık, devletler uyuşmazlığın tahkime götürülmesi konusunda anlaşmazlırsa, bu devletlerden birinin talebiyle Uluslararası Adalet Divanı'na sunulacaktır.
3. Her devlet, kendisinin bu taslak maddenin ikinci fıkrası ile bağlı olmadığını beyan edebilir. Diğer devletler, böyle bir beyanda bulunmuş herhangi bir devlete karşı bu taslak maddenin ikinci fıkrasıyla bağlı olmayacaklardır.
4. Bu taslak maddenin 3. fıkrası uyarınca bir beyanda bulunmuş bir devlet, bu beyanını herhangi bir zamanda geri çekebilir.

Ek

1. Bu taslak ek, bu taslak maddelerin 14. maddesinin 8. paragrafı uyarınca uygulanır.

Merkezi bir otoritenin tayini

2. Her devlet, karşılıklı adli yardım taleplerini alma ve bunları icra etme veya icrası için yetkili makamlara iletme yetki ve sorumluluğuna sahip olan bir merkezi otorite tayin edecektir. Bir devlet, ayrı bir karşılıklı adli yardım sistemine sahip özel bir bölge ya da toprağa sahipse, o bölge ya da toprak için aynı işleve sahip olacak ayrı bir merkezi otorite atayabilir. Merkezi otoriteler, alınan taleplerin hızlı ve uygun şekilde icra edilmesini ve iletilmesini sağlar. Merkezi otorite, talebi icra için yetkili makama ilettiğinde, talebin yetkili makam tarafından hızlı ve doğru şekilde icra edilmesini teşvik edecektir. Birleşmiş Milletler Genel

Sekreteri, bu amaç için oluşturulmuş merkezi otoritenin her devleti tarafından bilgilendirilecektir. Karşılıklı adli yardım talepleri ve bununla ilgili her türlü haberleşme, devletler tarafından belirlenen merkezi otoritelere iletilecektir. Bu gereklilik, bir devletin, bu tür taleplerin ya da haberleşmelerin kendisine diplomatik kanallar aracılığıyla ya da mümkünse devletlerin kabul ettiği acil durumlarda, Uluslararası Suçlar Polis Teşkilatı aracılığıyla gönderilmesini isteme hakkına halel getirmez.

Talepte bulunma prosedürleri

3. Talepler, yazılı olarak veya mümkün olduğu hallerde, yazılı bir kayıt oluşturabilecek herhangi bir yolla, talep edilen devletin kabul ettiği bir dilde, bu devletin gerçekliği tesis etmesine izin veren koşullar altında yapılacaktır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her devlet tarafından, o devletin kabul ettiği dil ya da diller konusunda bilgilendirilecektir. Acil durumlarda ve devletlerin mutabık kaldığı durumlarda, talepler sözlü olarak yapılabilirse de derhal yazılı olarak teyit edilecektir.
4. Karşılıklı adli yardım talebi şunları içerecektir:
  - (a) talepte bulunan otoritenin kimliği;
  - (b) talebin ilgili olduğu soruşturma, kovuşturma veya adli işlemin konusu ve yapısı ile soruşturma kovuşturma veya adli işlemleri yürüten otoritenin adı ve görevleri;
  - (c) adli belgelerin tebliğ amacı ile ilgili talepler dışındaki ilgili olguların bir özeti;
  - (d) talepte bulunan devletin takip edilmesini istediği herhangi bir özel prosedürün detayları ve istenen yardımın tanımı;
  - (e) mümkünse ilgili kişinin kimliği, yeri ve uyruğu; ve
  - (f) delil, bilgi veya eylemin istenme amacı.
5. Talepte bulunulan devlet, talebin ulusal hukukuna göre icra edilmesi için gerekli olan ya da böyle bir icrayı kolaylaştırabilecek ek bilgi talep edebilecektir.

Talepte bulunulan devlet tarafından talebe yanıt

6. Bir talep, talepte bulunulan devletin ulusal hukukuna uygun olarak ve mümkünse talepte bulunulan devletin ulusal hukukuna aykırı olmamak kaydıyla talepte belirtilen usullere göre icra edilecektir.

7. Talepte bulunulan devlet, karşılıklı adli yardım talebini mümkün olan en kısa sürede yerine getirecek ve talepte bulunan devlet tarafından önerilen ve tercihen talepte gerekçeleriyle belirtilen son süreleri olabildiğince tam olarak hesaba katacaktır. Talepte bulunulan devlet, talepte bulunan devletin talebi ele alma sürecine ilişkin makul taleplerine yanıt verecektir. Talepte bulunan devlet, istenen yardımın artık gerekli olmadığı durumlarda, talepte bulunulan devleti derhal bilgilendirecektir.
8. Karşılıklı adli yardım aşağıdaki durumlarda reddedilebilecektir:
  - (a) talep, bu taslak ek hükümlerine uygun olarak yapılmazsa;
  - (b) talepte bulunulan devlet, talebin yerine getirilmesinin egemenliğine, güvenliğine, kamu düzenine veya diğer temel menfaatlerine zarar verebileceğini düşünüyorsa;
  - (c) talepte bulunulan devletin makamlarının istenen eylemi gerçekleştirmesi kendi yargı yetkileri altında soruşturma, kovuşturma veya adli kovuşturmaya tabi tutulmuş benzer bir suçla ilgili olsaydı ulusal hukukları tarafından yasaklanmış olacak idiyse;
  - (d) yapılan talebin kabul edilmesi, talepte bulunulan devletin karşılıklı adli yardıma ilişkin hukuk sistemine aykırı olacaksa.
9. Karşılıklı adli yardımın reddedilmesi durumunda gerekçe gösterilecektir.
10. Karşılıklı adli yardım devam eden bir soruşturma, kovuşturma ya da adli işleme müdahalede bulunacağı gerekçesiyle, talepte bulunulan devlet tarafından ertelenebilir.
11. Bu taslak ekin 8. paragrafı uyarınca bir adli yardım talebinin reddedilmesinden veya bu taslak ekin 10. paragrafı uyarınca icrasının ertelenmesinden önce, talepte bulunulan devlet, yardımın gerekli gördüğü hüküm ve koşullara uygun olarak yapıp yapılmayacağını değerlendirmesi için talepte bulunan devlete danışacaktır. Şayet talepte bulunan devlet bu koşullara tabi yardımı kabul ederse, koşullara uygun hareket edecektir.
12. Talepte bulunulan devlet:
  - (a) talepte bulunan devlete kendi ulusal hukukuna göre hükümetin sahip olduğu kamuya açık olan kayıtların, belgelerin ve bilgilerin kopyalarını sağlayacaktır; ve
  - (b) ulusal hukukuna göre kamuya açık olmayan sahip olduğu her türlü kayıt, belge veya bilginin kopyalarını, tamamen, kısmen veya uygun gördüğü koşullarla, talepte bulunan devlete kendi takdirine bağlı olarak sağlayabilir.

Talepte bulunan devlet tarafından bilginin kullanılması

13. Talepte bulunan devlet, talepte bulunulan devletin önceden rızası olmaksızın, talepte bulunulan devlet tarafından sunulan bilgi ya da delilleri, talepte belirtilenler dışındaki soruşturma, kovuşturma ya da adli işlemler için iletmeyecek ve kullanmayacaktır. Bu fıkradaki hiçbir hüküm, talepte bulunan devletin kendi yargısal işlemlerinde suçlanan bir kişiyi beraat ettiren kanıt ya da bilgileri açıklamasını engellemeyecektir. Bu durumda, talepte bulunan devlet, kanıt ya da bilgilerin açıklamadan önce talepte bulunulan devlete bildirimde bulunacak ve istenmesi halinde talepte bulunulan devlete danışacaktır. İstisnai bir şekilde önceden bildirim mümkün olmaması halinde, talepte bulunan devlet, talepte bulunulan devleti açıklama hakkında gecikmeksizin bilgilendirecektir.
14. Talepte bulunan devlet, talebin yerine getirilmesi için gerekli olanın haricinde, talepte bulunulan devletten talepteki olayı ve özünü gizli tutmasını isteyebilir. Talep edilen devlet, gizlilik şartına uymazsa, talepte bulunulan devleti derhal bilgilendirecektir.

Talepte bulunulan devletten bir kişinin tanıklığı

15. Bu taslak ekin 19. paragrafının uygulanmasına engel olmaksızın, talepte bulunan devletin talebi üzerine, talepte bulunan devletin yetkisi altındaki topraklarda bir yargılamada ifade vermeye veya bir soruşturma, kovuşturma veya adli işlemlere yardımcı olmaya rıza gösteren bir tanık, talepte bulunulan devletin yetkisi altındaki topraklardan ayrılmasından önceki eylemleri, ihmalleri ya da mahkûmiyetleri ile ilgili olarak talepte bulunanın topraklarında yargılanamayacak, alıkonulamayacak, cezalandırılmayacak veya kişisel özgürlüğü başka herhangi bir türde kısıtlamaya tabi tutulamayacaktır. Bu tür bir güvence, yargı makamları tarafından artık orada bulunmasına gerek kalmadığının resmi olarak bildirildiği tarihten itibaren birbirini izleyen on beş günlük bir süre veya devletler tarafından kabul edilen herhangi bir süre içinde ayrılma fırsatı olan tanık, bilirkişi veya diğer bir kişi, talepte bulunan devletin yetkisi altındaki topraklarda gönüllü olarak kalmışsa ya da ayrıldıktan sonra kendi özgür iradesiyle geri dönmüşse, sona erecektir.
16. Bir devletin yetkisi altındaki topraklarda bulunan ve diğer bir devletin yargı otoriteleri tarafından tanık ya da bilirkişi olarak dinlenmesi gereken bir kişi bakımından, söz konusu kişinin talepte bulunan devletin yargı yetkisi altındaki topraklarda şahsen bulunması mümkün değilse ya da böyle bir durum istenmiyorsa, önceki devlet mümkün olduğu ve ulusal hukukun temel prensipleri ile uyumlu olduğu hallerde, diğerinin talebi üzerine duruşmanın video konferans yoluyla yapılmasına izin verebilir. Devletler, duruşmanın

talepte bulunan devletin adli bir otoritesi tarafından yürütülmesi ve talepte bulunulan devletin adli bir otoritesinin katılması konusunda anlaşılabilir.

Talepte bulunulan devlette tutuklu bulunan kişinin tanıklığı için nakil

17. Bir devletin yetkisi altındaki topraklarda alıkonulan ya da cezasını çekmekte olan bir kişi, bu taslak maddelerde yer alan suçlara ilişkin soruşturma, kovuşturma ya da adli işlemler için delil elde etmek üzere kimlik belirleme, ifade verme ya da başka şekilde yardım sağlaması amacıyla başka bir devlette bulunması talep edilmişse, aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi halinde nakledilebilir:

- (a) kişi kendisinin bilgilendirilmiş rızasını özgürce vermişse; ve
- (b) her iki devletin uygun bulunduğu koşullara tabi olacak şekilde, bu devletlerin yetkili otoriteleri anlaşılırsa.

18. Bu taslak ekin 17. paragrafının amaçları doğrultusunda:

- (a) kişinin nakledildiği devlet, kişiyi nakleden devletçe aksi talep etmedikçe veya yetkilendirilmedikçe, nakledilen kişiyi gözaltında tutma yetki ve yükümlüğüne sahip olacaktır;
- (b) kişinin nakledildiği devlet, her iki devletin yetkili makamları tarafından önceden ya da başka türlü kararlaştırılmış olan, kişiyi nakleden devlete geri gönderme yükümünü gecikmeksizin uygulayacaktır.
- (c) kişiyi nakleden devlet, kişinin nakledildiği diğer devletten bu kişinin iadesi için iade işlemlerini başlatmasını istemeyecektir; ve
- (d) nakledilen kişinin transfer edildiği devlet nezaretinde geçirdiği süre, nakledilen devlette verilen ceza süresinden düşülecektir.

19. Bu taslak ekin 17. ve 18. paragrafları uyarınca bir kişinin nakledileceği devlet kabul etmedikçe, nakledilen kişi, uyuşuğu ne olursa olsun, nakledildiği devletin yetkisi altındaki topraklardan ayrılmadan önceki eylemlerinden, ihmallerinden veya mahkumiyetler bakımından nakledildiği devletin yetkisi altındaki topraklarda yargılanamayacak, tutuklanamayacak, cezalandırılmayacak veya kişisel özgürlüğü başka herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulamayacaktır.

Harcamalar/Giderler

20. Bir talebin yerine getirilmesinin olağan masrafları, ilgili devletler tarafından aksi kararlaştırılmadıkça talepte bulunulan devlet tarafından karşılanacaktır. Talebin yerine getirilmesi için önemli veya olağanüstü nitelikteki masraflar gerekliyse ya da gerekecekse devletler, talebin yerine getirileceği şartlar ve koşullar ile masrafların karşılanma şeklini belirlemek için istişare edeceklerdir.